

ערעור אורחי מס' 477/68

צבי רזלמן הופמן נגד מנחם מיכאלי-לויטל

בבית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט לערעורים אורחיים
[9.9.69]

לפני מ"מ הנשיא (זילברג), והשופטים לנדוי, מני

א תקנות סדר הדין האזרחי, תשכ"ג-1963 [קה"ת 1477, ע' 1869], תקנות 44, 45 — תוק בת"ה-משפט, תשי"ז-1957 [סה"ת 233, ע' 148], סעיפים 37, 28, (2) [כפי שתוקנו בחוק בת"ה-משפט (תיקון מס' 2), תשכ"ד-1964 [סה"ת 420, ע' 66]].

ב המערערים השכירו למשיב מחסן והלה לא פיתו בתום תקופת השכירות. המערערים הגישו שלוש תביעות לזמי שימוש ראויים נגד המשיב. הביעתם הראשונה, שהוגשה ביהוד עם תביעה לסילוקידי הוגבלה לתקופה שבסמך להגשת התביעה, כדי להכניסה לתחום הסמכות של בית-משפט השלום שכן בענין סילוקידי, נתקבלה. שתי תביעות חוזרות, שכל אחת מהן התייחסה לתקופה קודמת, נדחו.

ג

בית-המשפט העליון מסק —

א. (1) תביעת שכר ראוי בעד שימוש בנכס ללא זכות משך זמן מסוים מחוזה עילת תביעה אחת ויחידה בעד כל משך השימוש.

ד

(2) לענין המושג "עילת תביעה" שבתקנה 45 לתקנות סדר הדין המבחן הקובע הינו: כל אשר בלשון בני אדם נחשב לסיבה הומויגנטית של התביעה או התביעות שנתגשו.

ה

ב. (1) הסגת-גבול במקרקעין היא מעשה נזיקין נמשך, ומשום כך יכול בעל המקרקעין לתבוע פיצויים בגלל הנזק שנגרם לו רק ער ליום הגשת התביעה, ואם הנתבע ממשיך בהסגת-הגבול גם אחרי הגשת התביעה, נוצרת בכך עילת תביעה נוספת והנתבע יכול לתבוע שוב על-פיה בתביעה שניה.

ו

(2) אולם במבט לאחור על עילת התביעה לזמי שימוש ראויים, הוסבת התקופה כולה לתקופה נמשכת ועילת התביעה, שהיו נפרדות בזמנן, התמזגו בדיעבד לעילת אחת כוללת במובן תקנה 45 לתקנות סדר הדין האזרחי.

מסקידין ישראלים שאזכרו:

[1] ע"א 167/63 — פרימה ג'ראח נגד יעקב ג'ראח; פד"י, כרך יז, ע' 2617, 2624—2625.

[2] ע"א 247/66, 246/66 — שמואל ררוזל קלח'נר נגד רנה טאמנוני; רנה טאמנוני נגד שמואל ררוזל קלח'נר; פד"י, כרך כב (2), ע' 561—592, 593.

מינו הנשיא (זילברג)

הערות:

לפניו עילת תביעה, ע"פ: המ' 101/65 — מודני ויס נמ אבהם ברונר; פד"י, כרך יט (4), ע' 68; ע"א 472/63 — עמנואל מנדלביץ נגד רחמי-בעיה ואח'; סד"י, כרך יח (2), ע' 158, 163; פ"א 51/63 — חברת המחקרים הישראלית בע"מ, נאח' נגד טרגא זלסקי, נאח'; פד"י, כרך יח, ע' 2167.

א ערעור ברשות על פסקי דינו של בית-המשפט המחוזי, תל אביב יפו (השופטים מ' הרפז, ז' ארליך, מ' שזיר), מיום 2.7.68, ב"ע"א 563/67, לפיו גזזה ערעורם של המעררים על פסקי דינו של בית-משפט השלום, תל אביב יפו (תאופט י' אוסטרך), מיום 2.11.67, ב"ת"א 3032/67, 30802/67, הודחה על המף תביעותיהם של המערערים לתשי" לום דמי שימוש ראויים בגין נכס השייך להם. הערעור נדחה.

ב ד' ספיר — בשם המערערים; ר' ערב — בשם המשיב

פסק-דין

ג מינו הנשיא (זילברג): השאלה העומדת לדיון בערעור זה היא:

ד תביעת שכר ראוי בעד שימוש בנכס ללא זכות במשך זמן מסוים, האם יש לראותה כעילת-תביעה אחת ויחידה, אך מתמשכת, בעד כל זמן השימוש כולו, או דילמא היא מהווה צירוף של עילות בודדות מרובות, שמספרן הוא אינסופי, כמספר יחידות הזמן, האינפנייטסימליות המרכיבות את תקופת השימוש.

ה ומאי נפקא מינה? נפקא מינה להחלת תקנה 44 של תקנות סדר הדין האזרחי, תשכ"ג-1963, המחייבת את התובע להחיל בתובענה שלו את מלוא התביעה שהוא זכאי לה. בשל עיזת התביעה, אם אנו תופסים לשון ראשון ואומרים כי הגירסה הראשונה היא הנכונה, חייב הוא לתבוע כהדא-מחא את השכר הראוי בעד כל זמן השימוש כולו; לעומת זה אם אנו תופסים לשון אחרון ומקבלים את הגירסה השנייה, יכול הוא לחלק את תקופת השימוש שלפני הגשת התביעה ולתבוע את החלקים בה אחר זה, שכן לפי גירסה זו כל חלק וחלק מהווה "מלא התביעה" על-פי העילה החלת עליה.

ו 2. וזה הוא בדיוק מה שקרה במקרה שלפנינו, שפרטיו הם כדלקמן:

א. המערערים הם בעלים משותפים של מחסן בתל אביב, ובשנת 1963, בתיק אורחי 28437/63, של בית-משפט השלום, תבעו מאת המשיב לשלם להם סך 1,500 לירות כשכר ראוי בעד השימוש במחסן שהחזיק בו ללא זכות חמישה-עשר חדשים, חזינו 1 באפריל 1962 — 1 ביולי 1963, לפי חשבון של 100 ל"י לחודש. המערערים זכו בתביעתם נגד המשיב, והסכום שולם במלואו. מן הראוי לציין, כי באותו זמן סמכותו של בית-משפט השלום, לפי סעיף 28 של חוק בתי-המשפט, תשי"ז-1957, הייתה מוגבלת לסך 1,500 ל"י, אילו תבעו המערערים, לפי אי-החשבון בעד תקופה יותר ארוכה, הייתה תביעתם בבית-

משפט השלום נדחית מחוסר סמכות, או מועברת לבית-המשפט המחוזי לפי סעיף 37 של אותו חוק.

ב. בשנת 1967 הגישו המערערים תביעה חדשה לבית-משפט השלום בתיק אורחי 3032/67. הפעם הם תבעו דמי שימוש בעד המחסן הנ"ל, בסך 2,975 ל"י, וזה בעד התקופה של 15 במרס 1959 — 15 באוגוסט 1960. כעבור כמה חדשים חזרו והגישו תביעה של 15 באוגוסט 1960 — 14 בינואר 1962. בין שנת 1963 ושנת 1967, והיינו בשנת 1964. הועלתה סמכותו של בית-משפט השלום לסך 3,000 ל"י, לפי סעיף 28 (2) לחוק הנ"ל, כפי שתוקן בחוק בתי-המשפט (תיקון מס' 2), תשכ"ד-1964.

ג. שופט השלום המלומד איחד את שני התיקים ודחה את שתי התביעות גם יחד. נימוקו לכך היה:

„היכח מעל לכל ספק שקיים פסק-דין שפסק לתובעים דמי שימוש ראויים כפיצוי עבור החזקה בנכס ללא זכות עבור התקופה החל מיום 14.6.62 ועד 1.7.63. התובענה 28437/63 הוגשה בספטמבר 1963, כך שכל תביעות בנוגע לשכר ראוי עבור שימוש ללא זכות בשימוש במחסן נתגבשו ביום הגשת התובענה 28437/63. התקנות 44 ו-45 מתקנות הדיון הן די ברורות. נראות לי כל טענות באי-כוח המתבעים, ולכן יש לדחות על הסף את שתי התביעות שאנו דנים בהן.“

המערערים עירערו על פסק-דינו של שופט השלום המלומד לבית-המשפט המחוזי והפסידו בדינם מאותו טעם גופו. ועל כך הם מערערים בפנינו. המחלוקת שבין הצדדים סובבת סביב השאלה שהוגדרה בריש פסק-דין זה, באי-כוח המערערים דוגל בגירסה השנייה, באי-כוח המשיב לעומתו, דוגל בגירסה הראשונה. ועל כך נטושה כל המחלוקת שלפנינו.

3. רואה אני את דברי באי-כוח המשיב מדברי באי-כוח המערערים.

יכולתי לחתוך את הערעור על אתר בהפנותי את תשומת הלב לתקנה 45 של תקנות הדיון הנ"ל, בה אין רמז כלשהו לעילת התובענה. כי נוסחה של תקנה 45 הוא:

„תובע שאינו כולל בתובענה חלק מתביעתו, או המוותר על חלק ממנה, לא יגיש אחרי כן תובענה בשל חלק מהתביעה שלא תבעו או שויתר עליו.“

„בשל חלק מהתביעה“ נאמר, ולא „בשל חלק התביעה שתבע עלי-פי אותה תובענה“. אבל אינני רוצה לנצל את זה. אגב חורפא שבשתא“ של מנסחי החוק ומוכן אני להחיל את התנאי „שהתובע זכאי לה בשל עילת התובענה“ גם על הוראת תקנה 45. כי גם אחרי תיקון טעות זו אני לא אגיד לאותה מסקנה. כבר אמר בית-משפט זה מפי דשופט זוסמן (נ"א

ס"ד הנשיא (וילברג), השופט לנדוי

167/63, ג'ראון נגד ג'ראון, (1), ב"ע 2624-2625 והסכים עמו הנשיא (אגרנט) ב"ע"א 246/66, 247/66, (2), ב"ע 592-593, כי:

«הדיבור, עילת-תביעה... אינו הדימשמעי... אלא לענין פלוני בלבד... נמצאו למדים: עילת-התביעה לענין חובתו וכוחו של בית-המשפט לפסוק בתובענה אינה כעילת-התביעה לענין מעשה-בית-דין. לענין הראשון המבחן הקובע הוא, אם העובדה נטענה כראוי בכתב התביעה ועלתה על שולחן הדיונים. ולענין השני, אם יכול היתב הטובע לרכו את כל טענותיו הנוגעות למעשה הנויסקן בתובענה אחת. לענין הראשון פירושו של הדיבור צר יותר, כי בית-המשפט אינו יכול לדון בעובדה שלא הובאה לפניו: לענין השני המבחן רחב יותר, כי כאן קובע השיקול שלא מן הדין להפריד את הנתבע בתביעות רבות בשל אותו מעשה.»

א
ב

ואף אני אחת אחזיק אחריו ואסוף ואומר:

«ולענין המושג של עילת תובענה הבאה בתקנה 45 של תקנות הדין — המבחן הוא עוד יותר רחב, ופירושו הוא: כל אשר בלשון בני-אדם נחשב לסיבה הדומיננטית של התביעה או התביעות שחוגשו.»

ג

אין המחוקק מפליג למתמטיקה גבוהה, וחלקי זמן אינפניטסימליים אינם מהווים נושא לדיוניו ושיקוליו. «דיבר המחוקק כלשון בני-אדם» ובלשון בני-אדם, ובחיי המציאות, העילה, היינו הסיבה לכל שלוש התביעות כולן של המקרה שלפנינו הייתה הסגת-הגבול שבוצעה על-ידי המשיב ב-15 במרס 1959. הסגת-גבול זו היא הורחם-יולדתם של כל שלוש תקופות השימוש הנדונות בהיקים האורחיים 28437/63, 3032/67, 30802/67 הנ"ל, הן מהותית תביעה אחת במובן התקנה 44, והן היו נחלת העבר עת הוגשה התביעה של 1963, וממילא יכולו יכלו המערערים לבלקן בתביעה אחת, בתביעה הראשונה שהוגשה עליהם. ייתכן כי וחוצאאה היתה שונה אילו היתה הפסקת בין איזה שהם משלושת השנים מושים הנ"ל, אבל טענה כזאת לא נטענה, ולכן יש להניח כי המשיב המשיך בשימושו הבלתי-חוקי החל מן ה-15 במרס 1959.

ד
ה

אין אני מייחס כל ערך לכך שהמערערים לא יכלו בגלל הסמכות המוגבלת של בית-משפט השלום שהיתה קיימת בעת הגשת התביעה הראשונה לכלול בה גם את שתי התביעות האחרות. הם יכלו להגישן בבית-המשפט המחוזי, וזו היא העובדה המכרעת לגבי הערעור שלפנינו.

ו

מטעמים אלה מציע אני לדחות את הערעור.

השופט לנדוי: המערערים השכירו למשיב את המחסן הנדון והלה לא פינה אותו בתום תקופת השכירות. מאותה שעה, או לפחות משעה שנדרש לפנות את המושכר ולא פינהו, הפך המשיב למסיג-גבול. מ"מ הנשיא פירט את פרטי שלוש התביעות לדמי שימוש ראויים שהגישו המערערים נגד המשיב. התביעה הראשונה הוגשה בשנת 1963, ביחד עם

ז

השופט לנדוי

תביעה לסילוק יד, וכדי להבטיח לתחום הסמכות של בית-משפט השלום שדן בענין סילוק יד, היא הוגבלה לתקופה שבסמוך להגשת התביעה התיא. שתי התביעות החדשות, שהינן אחרי איתרון נשוא הערעור הן, הוגשו בשנת 1967 וכל אחת מהן התייחסה לתקופה קודמת, בזה אחר זה, והזל במרס 1959 — גם זאת כדי לאפשר את הגשתן לבית-משפט השלום. בשתי התביעות טענו המערערים שבמשך התקופה, אליה מתייחסת התביעה, החזיק המשיב במחסן בניגוד לרצון המערערים בבעלי המחסן, ועל-כן הם תובעים ממנו את דמי השימוש.

הסגת-גבול במקרקעין היא מעשה נזיקין נמשך, במובן זה שהיא מתחדשת מיום ליום. משום כך בעל המקרקעין לתבוע פיצויים בגלל הנזק שנגרם לו רק עד ליום הגשת התביעה, ואין הוא יכול לתבוע נזק סכוי בעתיד, כי הרי הנתבע יכול לחדול בכל רגע מהסגת-הגבול ולכן אין זה ברור שאמנם ימשך הנזק גם בעתיד. מכאן שאם הנתבע ממשיך בהסגת-הגבול גם אחרי הגשת התביעה נזרית בכך עילת תביעה נוספת והתובע יכול לתבוע שוב על-פיה בתביעה שניה, וחוזר חלילה (ראה סלמונד, דיני נזיקין, מהדורה 14, פסקה 18 (בע' 72—73) ופסקה (3) 222 (בע' 766)).

בזה עדיין לא השבנו על השאלה העומדת לפנינו בערעור זה, והיא אם התובע יכול לפצל את תביעת הפיצויים (או התביעה לדמי שימוש ראויים) גם בדיעבד, ולחזור לתקופה שעברה, אחרי שכבר הגיש תביעה קודמת לתקופה יותר מאוחרת. כאן אינם חלים השיקרי לים החלים על הגשת תביעות בזה אחר זה, שכל אחת מהן מכסה את התקופה עד להגשתה. דעתי היא שאמנם גם במקרה כזה — והוא המקרה שלפנינו — נולדו למערערים עילות תביעה לתשלום דמי נזק מיום ליום, אבל כאשר אנו משקיפים על עילות אלה אחורנית, הופכת התקופה כולה לתקופה נמשכת ועילות התביעה, שהיו נפרדות בהיולדן, התמזגו בדיעבד לעילה אחת כוללת במובן התקנה 45 של תקנות סדר הדין האזרחי, תשי"ג-1963, באופן שאין לפצלה עוד.

לפיכך אני מסכים שיש לדחות את הערעור.

השופט מנ"י : אני מסכים.

הוחלט לדחות את הערעור ולחייב את המערערים בהוצאות הערעור, בסכום כולל של 500 לירות.

ניתן היום, כ"ו באלול תשכ"ט (9.9.1969).